

### 13. EPÍLEG DOCUMENTAL

No es tracta d'un veritable epíleg documental, sinó simplement de la transcripció parcial d'uns documents que ens ajuden a comprendre tres qüestions que preocuparen en el període 1900-1939 en relació amb la formació professional masculina: la problemàtica suscitada entre escola taller i taller escola, el desinterès general de l'Estat per la formació professional i, finalment, un document potser maximalista però molt significatiu de la política de la dictadura de Primo de Rivera sobre l'Escola del Treball de Barcelona, que es pot traslladar a l'ensenyament professional d'arreu de Catalunya.

Document núm. 1. *Les solucions proposades per a la completa formació professional. Escola taller, taller escola*

A aquests mals agreujats per les conseqüències de les lluites econòmiques, precisament en el moment en què aquestes lluites venien a demanar una major formació professional, s'ha tractat de posar-hi remei, presentant-se de primer antuvi la qüestió de si l'educació professional havia d'ésser donada en els tallers d'indústria curant de millorar-la mitjançant una reglamentació de l'aprenentatge i completant-la, ja que el taller sols pot atendre a la formació manual de l'aprenent, donant a aquest un ensenyament teòric que el formi en els aspectes intel·lectual, moral i cívic (ja prèviament a sa entrada en el taller, iniciant-lo en la vida professional, ja donant-li els coneixements que li han d'ésser d'auxili en ella, paral·lelament a l'acció del taller en escoles complementàries) o bé si a la formació en el taller havia d'ésser preferida la formació en escoles d'aprenentatge, som a sol mitjà d'obtenir el millorament que en la formació professional requereixen avui dia les condicions en què es troben les indústries i el benestar dels operaris que aquestes entrenen. D'aquestes dues solucions se n'ha dit, respectivament, *taller escola* i *escola taller*. Examinem les raons que a favor d'elles s'invoquen.

Aquest sistema pretén la formació de l'aprenent per la pràctica de l'ofici feta al taller industrial, afirmant que per a formar bons i vertaders obrers aquest és l'únic mitjà conduent. Perquè l'aprenentatge es faci bé és necessari, diuen els partidaris d'aquest sistema, en llur majoria homes sortits dels oficis, que el noi agafi l'amor a l'ofici, i això solament podrà ésser quan vegi que l'ofici li doni els mitjans d'atendre a sa subsistència i en tanta major vida, com majors són les seves aptituds adquirides. En les escoles, demés, l'alumne no fa altra cosa que exercitar-se sobre els materials sense produir vertaders objectes de venda, sense arribar a tenir consciència del valor que els comunica amb el seu treball ni de la capacitat de producció que ell va adquirint. Els objectes produïts en el taller són sempre adaptats a les exigències del dia, rebent-se en ell les influències de l'evolució industrial i de la concurrència, el que no succeeix a l'escola. I per un altre costat, el sosteniment de l'escola professional ocasiona grans despeses, el que fa econòmicament impossible que les dites escoles puguin estendre llur abast a tots els obrers a la formació dels quals atén avui el taller.

Vegem, en canvi, que diuen els qui sols veuen en l'escola el mitjà d'una bona formació professional. L'escola taller, diuen, té l'avantatge de donar l'ensenyament d'una professió en els seus dos aspectes d'habilitat manual i coneixements tècnics paral·lelament a un complement d'instrucció general que permet a l'alumne, una vegada operari, treure un millor partit de sa habilitat manual i li dóna una major comprensió del fons intel·lectual del seu ofici. L'escola taller dóna, demés, als seus alumnes, un ensenyament integral d'un ofici passant del maneig d'una eina al d'una altra per una sèrie d'exercicis graduats per ordre de dificultat, seguint una progressió racional adaptada a les forces i aptituds ja adquirides. I aquest ensenyament integral es rebut de bones mans, donat per professors i obrers en complet domini de l'ofici i de manera d'ensenyar-lo. El material de les escoles, complet i modern, permet, per altre costat, executar el treball d'igual manera que en els tallers industrials, amb l'avantatge d'ésser en tot moment explicat i comentat, coneixent-se ses dificultats i maneres de resoldre-les, per l'exposició metòdica dels coneixements tecnològics de l'ofici en les classes corresponents. I a aquesta aventatge cal afegir-ne un d'altre de no menor importància: en l'escola taller s'evita la promiscuitat dels aprenents amb els operaris, tant sovint desastrosa per a llur formació moral, la qual pot en l'escola ésser atesa de manera molt especial.

Vet aquí, en síntesi, les aventatges i inconvenients atribuïts a les dues solucions, del taller escola i de l'escola taller. De la comparació entre unes i altres pot deduir-se que si les escoles taller ens donen més garantia de formació general i tècnica, l'inconvenient econòmic que representa l'utilitzar arreu tallers-escoles per als diferents oficis, fa que en la pràctica siguin els tallers patronals els encaminats a la formació de la gran majoria dels aprenents dels oficis manuals i de la indústria, aprofitant l'utilatge utilitzat per a la producció.

L'ensenyament d'una professió en el taller necessita, però, en tot cas, una acció complementària encaminada a obtenir la formació intel·lectual necessària per a la instrucció

cívica i moral en què cal també formar el futur operari. D'aquesta formació solen encarregar-se'n les escoles complementàries, de les quals, per raó de llur major extensió avui dia i llur caràcter de major aplicació, s'ocuparà principalment el nostre treball, dedicant també especial atenció a l'ensenyament en les escoles d'aprenentatge i a la qüestió que es proposa per ella mateixa al costat de la de la formació professional, com és la preparació que cal cercar en l'escola primària per a l'esmentada formació professional.

AJUNTAMENT DE BARCELONA, *Institucions d'ensenyament tècnic primari*, Barcelona, 1918, p. 73-75.

## Document núm. 2. *Desinterès de l'Estat per la formació professional*

Al volguer estudiar seriosament el problema de la cultura obrera a la nostra ciutat, i les possibles solucions al mateix, és necessari fonamentar-lo en una base ferma i real, en les institucions ja existents i en el desenrotllament que poden tenir. Res fariem en estructurar projectes complets, meticulosos, perfectes potser, però que per la mateixa amplitud quedarien sense realitzar. Però les soles divagacions teòriques no han servit mai per a gran cosa.

D'aquest mal es ressenten les conclusions de l'Assamblea que fa un any celebraren a Barcelona els professors de les Escoles d'Arts i Oficis i Indústries de l'Estat, en les quals conclusions —que per altra part contenen punts interessants i ben vistos— es basen un pla general d'ensenyament obrer en les terres espanyoles. Ja es fonamenta en l'absurde degut a l'estructura unitària de l'Estat, de volguer resoldre el problema amb una concepció única, adoptant un criteri uniformista per a llocs de diferent intensitat industrial. Però, demés, projecta un nombre crescut d'escoles —d'aprenentatge, d'aprenents, de perfeccionament obrer, generals d'art, de contramestres, maquinistes i montadors, de tècnics industrials, d'oficis i indústries artístiques, etc.— totes elles de nova creació, enllaçades d'una manera rígida i agrupades en un conjunt, el Politècnic, tan abstracte i geomètric, fruit de la raó pura i en res apoiat en les realitats concretes, que no resulta gaire aventurat profetitzar que quedarà sempre en estat, de projecte, i tot lo més, si influències polítiques l'empenyen, com a llei per a dormir el son etern en els volums de l'Alcubilla, sense ésser portada mai a compliment.

Pateixen també les conclusions esmentades de comptar amb l'ajut de l'Estat com a suport principal. Què pot esperar-se de l'Estat per a contribuir a solucionar una qüestió de tan vital importància— Mirem al nostre entorn, analitzem que ha fet, i la resposta ens vindrà dada. Pràcticament res. L'Escola Superior de Belles Arts i d'Art i Oficis que sosté —sense haver tingut la iniciativa de crear-la, doncs és l'antiga Escola de la Junta de Comerç, de noble tradició, genuïnament ciutadana— i que junt amb les seves sucursals compleix una bona obra docent, la circumscriu preferentment a lo artístic, i està orienta-

da més que a l'estament obrer a la classe mitja. I fora d'això res més d'interès. L'acció de l'Estat en l'ensenyament tècnic per obrers ha sigut fins avui, en la nostra ciutat, pràcticament nul·la. No pot presentar cap Escola de la qual els treballadors en puguin treure un profit directe. De l'indiferència col·lectiva en correspon la major culpa i el més gran manquement a l'Estat espanyol.

Contrasta aquesta deixadesa amb l'esforç que en aquesta branca venen realitzant les nostres corporacions populars, que en la seva forçosa limitació procuren suplir la deficiència de l'organisme més obligat. Per això si volem estructurar una solució sòlida ha d'ésser a base de les institucions existents, creades exclusivament per corporacions catalanes: l'Escola del Treball i l'Escola Tècnica d'Oficis d'Art de la Mancomunitat i les quatre escoles complementàries d'oficis del municipi; analitzant-ne la seva obra actual i el desenrotllament que en la pràctica poden assolir fàcilment.

Carles PI I SUNYER, *Per la cultura obrera: L'acció de les nostres escoles municipals*, Barcelona, Agrupació d'Alumnes i Exalumnes de l'Escola Municipal d'Arts del Districte VIII, 1923.

Document núm. 3. *La política de la dictadura de Primo de Rivera a l'Escola del Treball de Barcelona*

Profundamente compenetrados con la trascendencia que en los destinos de nuestra patria ha de tener la transformación radical llevada a cabo felizmente en las instituciones de cultura de la Mancomunidad Catalana, por las ilustres personas que hoy rigen los destinos con el aplauso unánime de la opinión, el Grupo Tracista Patria y Unión se dirige hoy a vosotros para expresar su admiración por vuestra conducta y por la esperanza de que sabreis manteneros en el lugar que os corresponde. Lo que ayer bajo la garra funesta de los mal disimulados enemigos de la Patria, era un foco de separatismo, se ha convertido hoy, bajo la efigie protectora de nuestro simpático monarca Alfonso XIII, colocado en el sitio de honor, en un centro de verdadera cultura cívica, desterrando hasta el recuerdo de una política ladina y de desencadenados egoísmos.

Espanoles somos, nacidos en Cataluña y tenemos para nuestra región y el habla humilde de nuestro hogar los más puros afectos. Pero la nobleza de nuestro amor al rincón familiar no profana la pureza de nuestro culto a la Patria única, la España gloriosa madre de pueblos y cuna prolífica de grandes hombres, sin empañar nuestro fervor por el rico y sonoro idioma de Cervantes que a través de los mares y de los climas une en una común fraternidad de razas millones incontables de seres para cantar con las mismas armoniosas palabras las glorias inmarcesibles de la Madre Patria.

De hoy en adelante concurriendo a la Escuela del Trabajo podreis perfeccionaros

en el idioma nacional eliminado hasta ahora perversamente por lo que con infames añagazas, querían privarnos de la posesión de este instrumento de cultura para explotarnos mejor encerrandoos en los estrechos límites de nuestra región.

Cuando nuestros hermanos velando por el honor nacional luchan con heroico denuesto en africanas tierra contra el pérfido marroquí, no desoíreis vosotros honrados obreros de la Cataluña española, la voz de vuestros sagrados deberes asociándose a la labor de renovación nacional emprendida por el Directorio Militar para lograr la paz y el progreso en España con la extensión de la cultura y la armonía de relaciones entre el capital y el trabajo «procurando al primero rendimiento que lo estimule y al segundo binestar que le haga tan amable como santo y honroso» Primo de Rivera.

Nada representa que se hayan suprimido los títulos redactados en catalán ante las ventajas de todos órdenes que habrán de encontrar desde hoy, por darse la enseñanza como es debido en el idioma oficial, por la concesión de valiosos premios, por los viajes de fin de estudios que se facilitarán gratuitamente la visita de París y otras capitales de importancia y sobretudo por haber sido expulsados del profesorado cuantos ocupaban sus cargos indignamente, poniéndose en su lugar buenos españoles de probada competencia técnica y docente.

Todos los ciudadanos honrados sin distinción de ideas políticas o religiosas, pues todas son igualmente respetables —mientras no conspiren contra la integridad de la Patria, la regencia del Trono, la soberanía del Estado y el derecho de la propiedad?, todos sin distinción de matices, pues a todos nos ampara la misma bandera roja y gualda, el patrón como el obrero, el militar como el paisano, el sacerdote como el seglar, hemos de prestar nuestro decidido concurso a la sacrosanta empresa de la regeneración patria que con tanto acierto y ejecución realiza el Directorio Militar.

España entera tiene los ojos puestos en vosotros, A vosotros honra y prez de la hidalga región catalana os corresponde demostrar que en vuestros pechos no anidan sentimientos ni tienen cabida instintos rebeldes.

Cumplid con vuestro deber en estas horas salvadoras y merecereis el bien de la Patria. Grupo Tracista Patria y Unión.

Es tracta d'una mena de full volant preparat, segons sembla, pels nous dirigents de l'Escola del Treball i dirigit als alumnes d'aquest centre, que va aparèixer a *La Veu de Catalunya* i va ser reproduït íntegre a Rafael CAMPALANS, *Política vol dir pedagogia*, Barcelona, pròleg de Joaquim Xirau.